

FTAMP 016: 004

Г.К.ШУГАЕВА¹, Н.ШМАНҚЫЗЫ¹

¹Х.Досмұхамедов атындағы Атырау мемлекеттік университеті (Атырау, Қазақстан)
gshugayeva@mail.ru; <https://doi.org/10.51889/2020-1.2077-6861.09>

ЖОО-ДА БОЛАШАҚ МАМАНДАРДЫ МЕКТЕПТЕГІ ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНЕ ДАЙЫНДАУДЫҢ МҮМКІНДІКТЕРІ

Аңдатпа

Бұл мақалада жоо-да болашақ мамандарды мектептегі инклюзивті білім беру жүйесіне дайындаудың мүмкіндіктері қарастырылады. Инклюзивті білім беру ерекше білім беруге қажеттіліктері бар оқушыларды әлеуметтендіруге жүйелі кешенді көмек көрсетуге мүмкіндік береді. Білім беру және әлеуметтік даму ресурсы бала және оның отбасы мүмкіндіктерімен ғана емес, бірінші кезекте әртүрлі субъектілерді ендіретін білім беру ортасының мүмкіндіктерімен және ресурстарымен тығыз байланысты. Ерекше білім беруге қажеттіліктері бар оқушыларды бұқаралық білім беру ортасына енгізу қазіргі заманғы білім беру жағдайында осындай баланың өзін-өзі анықтауы мен даму әлеуетін анағұрлым күшейтеді. Инклюзивті білім беруді жүзеге асыру жағдайында білім беру ортасының мүмкіндіктері ерекше білім беруге қажеттіліктері бар оқушыларды және олардың отбасын психологиялық-педагогикалық қолдаудың (психокоррекциялық, психотерапевтік) дәстүрлі мүмкіндіктерінен жоғары болуы қажет.

Түйін сөздер: инклюзия, инклюзивті білім беру, жүйе, ерекше білім беруге қажеттіліктері бар бала.

Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2016 – 2019 жылдарға арналған Мемлекеттік бағдарламасында: «... орта білім берудің инфрақұрылымдық дамуын қамтамасыз ететін міндеттердің бірі - ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларды инклюзивті ортада қолдау, ал орта білім берудің мазмұнын жаңарту аясындағы міндеттердің бірі - білім беру ұйымдарын өлшем шартпен бағалау жүйесіне көшуді жүзеге асыру» - деп атап көрсетілген [1].

Ерекше білім беруге қажеттіліктері бар оқушыларды жалпы білім беруге қосу нысандары Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2013 жылғы 17 мамырдағы №499 қаулысымен бекітілген «Жалпы білім беру ұйымдары (бастауыш, негізгі орта және жалпы орта) қызметінің үлгілік қағидаларында» баяндалған [2].

Бұл мемлекет саясаты басымдылықтарының бірі денсаулық мүмкіндігі шектеулі азаматтардың барлық категориясы үшін қолжетімді білім беру және сапалы білім беруді жетілдіру екендігін көрсетеді.

Сонымен осы тұжырымды міндеттер ЖОО-да болашақ мамандарды мектептегі инклюзивті білім беруге дайындаудың мүмкіндіктері мәселесін өзектендіре түседі.

Жалпы алғанда, инклюзивті білім беру жағдайында мұғалімдердің кәсіби даярлық негіздерін ресей ғалымдары (Е.Г.Самарцева, И.Н.Хафизуллина, О.С.Кузьмина, Ю.В.Шумиловская, С.А.Черкасова, т.б.) және отандық зерттеушілер (Р.А.Сулейменова, З.А.Мовкеебаева, И.Оралканова, А.Б.Дүзелбаева, Ә.К.Оралбекова, т.б.) әртүрлі аспектіде қарастырады.

Соның ішінде, қарастырылып отырылған мәселе мынадай бағыттарда зерттелінген: инклюзивті білім беру жағдайында жұмысқа бастауышының мұғалімдерінің дайындығын қалыптастыру (И.А.Орлаканова, 2014) [3]; инклюзивті білім беру жағдайында болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға даярлау (А.К.Оралбекова, 2017) [4]; педагогикалық білім беруді жаңарту жағдайында мұғалім-дефектологтарды дайындау (А.Б.Дүзелбаева, 2018) [5].

Зерттеудің мақсаты: жоо-да болашақ мамандарды, соның ішінде біздің зерттеу контекстімізде педагог-психологтарды мектептегі инклюзивті білім беру жүйесіне дайындаудың мүмкіндіктерін ашып көрсету.

Зерттеу міндеттері:

1. Инклюзивті білім беру жағдайында мұғалімдерді кәсіби даярлаудың теориялық негіздерін анықтау.

2. Инклюзивті білім беруді әлеуметтік-педагогикалық феномен ретінде сипаттау.

3. ЖОО-да болашақ мамандарды мектептегі инклюзивті білім беру жүйесіне дайындаудың мүмкіндіктерін ашып көрсету.

Бүгінде Қазақстандық инклюзивті білім беру жүйесінде заманауи талаптар (өркениеттік және жалпыадамзаттық даму) негізінде көптеген өзгерістер болуда.

Осы орайда, білім беру жүйесінде (мектепке дейінгі, жалпы орта, кәсіптік және қосымша білім беру) қағидаттық өзгерістерді айқындай отырып, инклюзивті білім берудің мынадай стратегиялық бағыттары бөліп көрсетіледі: инклюзивті білім беруді дамытуға арналған жағымды жағдайларды қамтамасыз ететін институционалдық ортаны жетілдіру; ерекше оқытуды қажет ететін адамдарға сапалы білім берудің қол жетімділігін қамтамасыз етудің ғылыми-педагогикалық, кадрлық және оқу-әдістемелік әлеуетін нығайтудың негіздерін әзірлеу және т.б.

З.А.Мовкебаеваның пікірінше, тарихи даму үрдісінде денсаулық мүмкіндіктері шектеулі балалардың білім беру жүйесі оқшаулаудан инклюзияға дейінгі бірқатар жолдардан өтті. Мектептегі ерекше білім беруге қажеттіліктері бар оқушыларды оқыту тарихын шартты түрде келесі кезеңдерге бөліп көрсетуге болады: ХХ ғасырдың басынан 60-шы жылдарына дейін - денсаулық мүмкіндіктері шектеулі балаларды адамдардан изоляциялауды сипаттайтын «медициналық үлгі». 60-шы жылдардан 80-шы жылдардың ортасына дейін - денсаулық мүмкіндіктері шектеулі балалардың қоғамдық өмірде адамдармен ықпалдасуын көрсететін «нормаға келтіру үлгісі». ХХ ғасырдың 80-ші жылдардан бүгінгі дейінгі

уақыттағы «енгізу үлгісі», яғни инклюзия [6].

Ғалымдардың пікірінше, инклюзивті білім беру инклюзивті саясатты дамыту, инклюзивті практиканы дамыту, инклюзивті мәдениетті жасау секілді үш аспектіні құрайды [7].

Шетелдік зерттеулерде интерактивті тұғыр арқылы жүзеге асырылатын экзистенциализм, прагматизм, постмодернизм, феноменология секілді философиялық идеяларды негізге алатын инклюзивтік білім беру тұжырымдамалары ұсынылады.

Н.М.Назарованың пікірінше, осы тұғыр шетел педагогикасындағы инклюзивті білім берудің теориялық-әдіснамалық негізі болып табылады. Сонымен бірге инклюзивті білім беру гуманитарлық-мәдени тұғырға да негізделеді, онда білім беру мәдениет ұғымы арқылы қарастырылады, мәдени сйкестілік ортаның негізгі компоненті ретінде адамзаттық мәнге ие. Білім беру интеграциясының ұйымдастырушылық-педагогикалық міндеттерін шешуде синергетикалық тәсілді қолдану жүйенің дамуында синергетикалық сипаттағы көмек көрсетуді қамтамасыз етеді. Сондай-ақ инклюзивтік білім беру жағдайында адамның ерекше білім беруде қажеттілігі мен қоршаған ортасы арасындағы динамикалық тепе-теңдікті қалпына келтіруде конструктивтілік тәсіл маңызды болып саналады [8].

Жалпы алғанда, инклюзия әлеуметтік тұжырымдама, оның жетекші идеясы мүмкіндігі шектеулі, біздің зерттеу контекстімізде ерекше білім беру қажеттілігі бар адамдарды қабылдау және оларға деген қоғамдық қарым-қатынасты мақсатты бағытта түсіну, олардың құқықтарын ескере отырып, сапалы білім беру болып табылады. Осыдан, білім берудегі инклюзия – бұл оның дамуының гуманитарлық идеяларының бірі ретінде инклюзияның қоғамдағы сатысы. Инклюзивті білім беруді дамыту - жаңа жүйені құру емес, ол тұтас алғанда білім беру жүйесін сапалы және жоспарлы түрде өзгерту.

Бүгінде инклюзия ұғымының өзіне көп назар аударылады, сондықтан да кәсіби ой-

лау іс-әрекеттің мән-мағынасын (семантикасын) анықтауды талап етеді.

Алыс және жақын шетелдік және отандық зерттеушілер еңбектеріне талдау жасай отырып, инклюзивті білім берудің сан алуан түрлі анықтамаларына назар аударылды:

– инклюзивті білім беру әлеуметтік-педагогикалық феномен ретінде инклюзивті білім беру жүйесін өзгертуге, жалпы алғанда инклюзивті қоғамды қалыптастыруға бағдарланған (М.М.Гордон, Е.В.Данилова, Е.В.Ковалев, В.И.Лопатина, М.С. Староверова, Д.Е. Шевелева, т.б.);

– интеграцияланған (инклюзивті) білім беру арнайы білім жүйесін дамытудың заңды үрдісі ретінде оны жалпы білім берумен жақындастырады (Л.С.Волкова, А.А.Дмитриев, Д.В. Зайцев, Н.М.Назарова, М.И.Никитина, Н.Д.Шматко, т.б.).

Ғалымдардың пікірінше, ЮНЕСКО барлық балаларға теңқұқылы қол жетімді сапалы білім беруді ұсынатын тұтастықтағы феномен ретінде инклюзивті білім беруге бірегей анықтама береді. Бұл түсінік өзіне гуманизмді, интеллект пен шығармашылық қабілеттерді дамытуды, тұлғаның интеллектуалдық, этникалық, эмоционалдық және физиологиялық компоненттерінің баланстарын да енгізеді [9].

Ерекше білім беруге қажеттіліктері бар оқушылармен жұмыс істейтін болашақ мамандарды жоо-да дайындауда әсіресе, осындай балаларға көмек көрсетуге іштей психологиялық дайындығын қалыптастыру қажет.

Белгілі психолог Х.Хекхаузен «көмек көрсетуді альтруистік немесе бейәлеуметтік, мінез-құлықтық тұрғыдан болсын басқа адамдардың әл-ауқатына, амандығына бағытталған кез келген әрекеттер ретінде түсінілуі мүмкін» - деп тұжырымдайды [10].

Н.В.Борисова «инклюзивті білім беруді табиғаты жағынан екі жақты деп есептейді, бірінші жағынан, мемлекеттің білім беру саясатына және әлеуметтік дамуына байланысты; екінші жағынан, жалпы білім беру саясаты контекстінде өзіндік міндеттерін де шешеді» [11].

Е.В.Данилова зерттеуінде «инклюзивті білім беру жүйесі инклюзивті қоғамды дамытудың тиімді тетігі болып табылады, яғни олардың дамуы бір-бірімен (барлығы үшін қоғам және әрқайсысы үшін қоғам) тығыз байланысты» – деп ашып көрсетіледі [12].

Ғалымдардың жоғарыда айтылған тұжырымды ой-пікірлері инклюзивті білім беруді әлеуметтік-педагогикалық феномен ретінде сипаттауға мүмкіндік береді:

– инклюзивті білім беру – эксклюзиядан (шығару), сегрегация (бөлу) және интеграция (біріктіру) инклюзивті қоғамды дамытуға алып баратын инклюзияға (қосу) өтетін тарихи үрдіс;

– инклюзивті білім беру әлеуметтік феномен ретінде келесі құраушылардан тұрады: инклюзияның философиялық негізі, құндылықтары мен қайдалары, табыстылық индикаторы (инклюзияның «қаңқасы»), мәдени ортада және тұрғылықты жерде жүзеге асыру.

Сонымен бүгінгі таңда инклюзия білім беру бағдарламасының көмегімен әрбір баланың қабілеттерін ашады, сонымен бірге білім беру үрдісіне қатысушыларға (бала, ата-ана және педагог) қажетті арнайы жағдайларды және қолдауларды (психологиялық, әлеуметтік-педагогикалық, коррекциялық) есепке алады.

Сондықтан жоо-да болашақ мамандарды мектептегі инклюзивті білім беру жүйесіне дайындауда кәсіби-тұлғалық дайындығы (кәсіби-құндылық бағдары, кәсіби-тұлғалық сапасы мен біліктілігі, т.б.), кәсіби-гуманистік даярлығы (кәсіби-гуманистік бағыттылығы, кәсіби іс-әрекеттегі гуманистік құндылықтары, кәсіби шеберлігі, т.б.), сонымен қатар ерекше білім беруге қажеттіліктері бар оқушыларға көмек көрсетуге деген дайындығы болуы қажет.

Осыған орай ЖОО-да болашақ мамандарды мектептегі инклюзивті білім беру жүйесіне дайындау үрдісінің компоненттері анықталып, олардың мазмұны ашып көрсетіледі:

– мотивациялық компонент (инклю-

зивті білім беру жағдайындағы жұмысқа тұрақты мотивтерінің жиынтығы, оқыту үрдісін тиімді жүзеге асыруға бағыттылық, әрбір оқушыны оқу әрекетінің субъектісі ретінде мойындау, ерекше білім беруге қажеттіліктері бар оқушыларды жағымды қабылдауға ішкі дайындықты қалыптастыру);

– когнитивтік компонент (ерекше білім беруге қажеттіліктері бар оқушылармен педагогикалық үдерісті құрудың ерекшеліктері, денсаулық мүмкіндігі шектеулі балаларды психикалық және физикалық дамыту, мүгедектік жайлы түсініктерінің және білімінің жүйесі);

– креативтік компонент (ерекше білім беруге қажеттіліктері бар оқушылардың шығармашылық әлеуетін дамытуға мүмкіндік туғызатын материалдық және рухани құндылықтарды құрудағы болашақ мамандардың шығармашылық белсенділігі мен тұлғалық ерекшеліктерін бейнелейді);

– іс-әрекеттік компонент (ерекше білім беруге қажеттіліктері бар оқушылармен жұмыста кәсіби-педагогикалық білімді жүзеге асырудың әдістері мен тәсілдерін қолдана білуді және соған сәйкес кәсіби құзыреттіліктерді қалыптастыруды ұсынады).

Сонымен бірге ЖОО-да болашақ мамандарды мектептегі инклюзивті білім беру жүйесіне дайындаудың мүмкіндіктері ретінде ерекше білім беруге қажеттіліктері

бар оқушылармен жұмыста басшылыққа алатын қағидалар жүйесі бөліп көрсетіледі: жалпыпедагогикалық қағидалар (гуманизация, индивидуализация, жүйелілік,ынтымақтастық және серіктестік, табыстылық, мәдени сәйкестілік, т.б.); арнайы қағидалар (білімнің коррекциялық-компенсациялық бағыттылығы, оқыту мен тәрбиелеудегі іс-әрекеттік тәсіл қағидасы, шығармашылық белсенділік қағидасы, т.б.).

Жоғарыдағы ғалымдар еңбектеріне талдау жасау инклюзивті білім беруді дамытудың мақсаты мен міндеттерін нақтылауға және төмендегідей белгілеуге мүмкіндік берді.

Сонымен, инклюзивті білім беруді

дамытудың мақсаты барлық категориядағы тұлғалардың сапалы білім алуға тең құқығын жүзеге асыру, ал негізгі міндеттері:

– инклюзивті білім беруді дамытудың нормативтік-құқықтық және ұйымдастырушылық-әкішілік негіздері мен тетіктерін жетілдіру;

– инклюзивті білім беруді дамытудың әдіснамалық, оқу-әдістемелік негіздерін жетілдіру;

– білім алушылар өздерін мектеп қоғамының белсенді мүшесі есебінде сезінетіндей, өзін-өзі жоғары бағалайтындай, оқуға ынтасы артатындай және әлеуметтенетіндей дербестендірілген түзету-педагогикалық және әлеуметтік-психологиялық қолдау көрсету, қолайлы білім беру ортасын жасау; инклюзивті білім беруді жүзеге асыратын ұйымдарды кадрлық қамтамасыз етуді жақсарту.

Зерттеу міндеттеріне сәйкес инклюзивті білім беру жағдайында мұғалімдерді кәсіби даярлаудың теориялық негіздерін анықтау мақсатында, инклюзивті білім беру инклюзивті саясат пен практиканы дамыту, инклюзивті мәдениетті жасау аспектілерінің бірлігінде синергетикалық, альтруистік немесе бейәлеуметтік, мінез-құлықтық, интерактивті тұрғыларда жан-жақты ашып көрсетіледі. Ол болашақ мамандарды мектептегі инклюзивті білім беру жүйесіне дайындау үрдісінің компоненттерін (мотивациялық, креативтік, іс-әрекеттік) анықтауға және олардың мазмұнын сипаттауға мүмкіндік берді.

Демек, инклюзия білім беру ұйымының әлеуметтік-педагогикалық сипаттағы басты қағидасы болып табылады. Оның негізгі мәні баланы өзгертуге немесе түзетуге емес, осы мүмкіндіктеріне сүйене отырып, кез келген баланы сол білім беру ұйымының білім беру кеңістігіне, баланы қоршаған әлеуметтік ортасына бейімдеуге бағытталуымен сипатталады. Ал бұл өз кезегінде жоо-да болашақ мамандарды мектептегі инклюзивті білім беру жүйесіне дайындаудың мүмкіндіктеріне тікелей байланыста жүзеге асырылады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2016-2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. – Астана, 2015.
2. Жалпы білім беру ұйымдары (бастауыш, негізгі орта және жалпы орта) қызметінің үлгілік қағидалары. ҚР Үкіметінің 2013 жылғы 17 мамырдағы №499 қаулысымен бекітілген.
3. Орлаканова И.А. Формирование готовности учителей начальных классов к работе в условиях инклюзивного образования: дис. на соискание научной степени доктора философии (PhD). – Алматы, 2014. – 136 с.
4. Оралбекова А.К. Инклюзивті білім беру жағдайында болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға даярлау: Дисс.... философия докторы (PhD). – Алматы, 2017. – 227 б.
5. Дузелбаева А.Б. Педагогикалық білім беруді жаңарту жағдайында мұғалім-дефектологтарды дайындау – Алматы, 2018. – 166 б.
6. Мовкебаева З.А., Денисова З.А., Оралканова И.А., Жакупова Д.С. Методические рекомендации по подготовке педагогов к внедрению инклюзивного образования. – Алматы: Дайкпресс, 2013. – 165 с.
7. Кучмаева О.В. Проблемы развития инклюзивного образования в столице // Воспитание школьников. – 2013. – №4. – С.3-11.
8. Назарова Н.М. Интегрированное (инклюзивное) образование: генезис и проблемы внедрения // Вестник Московского городского педагогического университета. – 2009. – №3 (9). – С.8-18.
9. Карпенкова И.В. Тьютор в инклюзивной школе: сопровождение ребёнка с особенностями в развитии. Из опыта работы / Под ред. М.И. Семенович. – М.: ЦППРИК Тверской, 2010. – 88 с.
10. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность: Т.1; Пер. с нем. / Под ред. Б.М. Величковского. – М.: Педагогика, 1986. – 408 с.
11. Борисова Н.В., Прушинский С.А. Инклюзивное образование: право, принципы, практика. – М.: Перспектива. 2009. – 127 с.
12. Данилова Е.В. Инклюзивное образование как долгосрочная концепция [Электронный ресурс]. URL: http://www.fl-life.com.ua/inclusion/?page_id=388. (дата обращения 12.12.2019.)

References

1. Kazakstan Respublikasynda bilim berudi zhane gylymды damytudyn 2016-2019 zhyldarga arnalğan memlekettik bagdarlamasy. – Astana, 2015.
2. Zhalpy bilim beru uymdary (bastaуysh, negizgi orta zhane zhalpy orta) kызmetinin ulgiliк kagidalary. KR Ukimetinin 2013 zhylygy 17 mamyrdaygy № 499 kaulysymen bekitylgen.
3. Orlakanova I.A. Formirovaniye gotovnosti uchitelej nachal'nyh klassov k rabote v usloviyah inklyuzivnogo obrazovaniya: dis. na soiskaniye nauchnoy stepeni doktora filosofii (PhD). – Almaty, 2014. – 136 s.
4. Oralbekova A.K. Inklyuzivti bilim beru zhagdajynda bolashak bastaуysh synyp muralimderin akparattyk-kommunikaciyalыk tekhnologiyalardy koldanuga dayarlau: Diss.... filosofiya doktory (PhD). – Almaty, 2017. – 227 b.
5. Duzelbaeva A.B. Pedagogikalыk bilim berudi zhanartu zhagdajynda mugalim-defektologtardy dajyndau – Almaty, 2018. – 166 b.
6. Movkebaeva Z.A., Denisova Z.A., Oralkanova I.A., Zhakupova D.S. Metodicheskie rekomendacii po podgotovke pedagogov k vnedreniyu inklyuzivnogo obrazovaniya. – Almaty: Dajkpress, 2013. – 165 s.
7. Kuchmaeva O.V. Problemy razvitiya inklyuzivnogo obrazovaniya v stolice //Vospitanie shkol'nikov. – 2013. – №4. – S.3-11.
8. Nazarova N.M. Integrirovannoe (inklyuzivnoe) obrazovanie: genezis i problemy vnedreniya //Vestnik Moskovskogo gorodskogo pedagogicheskogo universiteta. – 2009. – №3 (9). – S.8-18.
9. Karpenkova I.V. T'yutor v inklyuzivnoj shkole: soprovozhdenie rebenka s osobennostyami v razvitii. Iz opyta raboty /Pod red. M.II. Semenovich. – M.: CPPRIK Tverskoj, 2010. – 88 s.
10. Hekkhauzen H. Motivaciya i deyatel'nost': T.1; Per. s nem. /Pod red. B.M. Velichkovskogo. – M.: Pedagogika, 1986. – 408 s.
11. Borisova N.V., Prushinskij S.A. Inklyuzivnoe obrazovanie: pravo, principy, praktika. – M.: Perspektiva. 2009. – 127 s.

12. Danilova E.V. Inklyuzivnoe obrazovanie kak dolgosrochnaya koncepciya [Elektronnyj resurs]. URL: http://www.fl-life.com.ua/inclusion/?page_id=388. (data obrashcheniya 12.12.2019.)

**Возможности подготовки будущих специалистов в вуз-е к системе инклюзивного образования
в школе**

Г.К.Шугаева¹, Н.Шманқызы¹

¹ *Атырауский государственный университет имени Х.Досмухамедова
(Атырау, Казахстан)*

Аннотация

В данной статье рассматриваются возможности подготовки будущих специалистов в вузе к системе инклюзивного образования в школе. Инклюзивное образование позволяет оказывать системную комплексную помощь в социализации ребенка с особыми образовательными потребностями. Ресурс образовательного и социального развития тесно связан не только с возможностями ребенка и его семьи, но в первую очередь с возможностями и ресурсами самой образовательной среды, включающей в себя различные субъекты. Включение ребенка с особыми образовательными потребностями в массовую образовательную среду значительно усиливает потенциал развития и самоопределения такого ребенка в условиях современного образования. Возможности образовательной среды в условиях реализации инклюзивного образования несравнимо выше возможностей традиционного психолого-педагогического сопровождения (психокоррекционного, психотерапевтического) детей с особыми образовательными потребностями и их семей.

Ключевые слова: инклюзия, инклюзивное образование, система, ребенок с особыми образовательными потребностями.

Possibilities preparation of future specialists in hue to the system of inclusive education at school

G.K.Shugaeva¹, N.Shmankyzy¹

¹ *Atyrau State University named after Kh.Dosmukhamedov
(Atyrau, Kazakhstan)*

Abstract

This article discusses the possibilities of training future specialists in the system of inclusive education at school. Inclusive education makes it possible to provide comprehensive systemic assistance in the socialization of a child with special educated needs. The resource of educational and social development is closely connected not only with the capabilities of the child and his family, but primarily with the capabilities and resources of the educational environment itself, which includes various actors. The inclusion of a child with special educational needs in the mass educational environment greatly enhances the potential for the development and self-determination of such a child in modern education. The possibilities of the educational environment in the context of the implementation of inclusive education are incomparably higher than the possibilities of the traditional psychological and pedagogical support (psychocorrectional, psychotherapeutic) of children with special educational needs and their families.

Key words: inclusion, inclusive education, system, child with special educational needs.

Редакцияға 27.12.2019. қабылданды.